

Manifest over misbrukte muligheter?

Cato Brunvand Ellingsen

Fredag 21.06.13 skulle være en en historisk dag. På den siste dagen før regjeringen tar ferie, kom meldingen til stortinget om situasjonen for personer med utviklingshemning. Jeg vet at det er mange som har jobbet dag og natt for å få ferdig meldingen før sommeren. De fortjener all mulig respekt. I meldingen står det at det «er et mål at meldingen skal bidra til økt debatt og oppmerksomhet rundt situasjonen for mennesker med utviklingshemming». Det håper jeg det blir.

Illustrasjonsfoto: Mikkel Eknes.

Men var det virkelig dette vi ventet på? Var det dette som var mulig å få til? Jeg må innrømme at jeg ikke hadde store forventninger. Både høringsnotatet og møtet jeg hadde med statssekretæren var klart og tydelig. Her kan vi kun forvente oss noen overordnede beskrivelser. En retningsmelding. Men, allerede når jeg leser undertittelen begynner jeg å ane at «Frihet og likeverd» er en melding som skuffer.

Det hadde vært mye bedre om regjeringen tok utgangspunkt i «Fra bruker til borger» Den meldingen vi nå har fått er nærmest blottet for visjoner og retning. Hvor er det egentlig regjeringen vil?

Rett før meldingen kom fikk jeg en telefon fra en lokalpolitiker et sted i landet. Han skulle gjøre et siste forsøk på å få utsatt en sak om bygging av boenheter som etter beskrivelsen strider mot intensjonene til ansvarsreformen. Både når det gjaldt

størrelse og beliggenhet. Jeg sa noe om nasjonale føringer, og jeg sa at det snart kom en melding til stortinget. En melding som selvsagt ikke kom med klare statlige krav, men som sannsynligvis ville peke ut en klar politikk. En politikk som ville gjøre det vanskelig for den aktuelle kommunen å gå videre med prosjektet. Dessverre må jeg beklage overfor lokalpolitikeren. Meldingen gir i liten grad en retning som kan brukes som grunnlag for kommunenes beslutninger i de vanskelige valgene de skal ta. Det synes jeg er å misbruke mulighetene en slik melding gir.

La meg begynne med undertittelen. Dette er altså en melding til stortinget «Om mennesker med utviklingshemming». Ikke om samfunnet vårt, eller om samspillet mellom samfunn og enkeltindivider. Det viser manglende ivaretagelse av en relasjonell modell for forståelse av funksjonshemming. Altså at funksjonshemming først oppstår i mismatchen mellom individets forutsetninger og samfunnets krav. At noe av det viktigste vi kan gjøre er å bidra til å fjerne samfunnets funksjonshemmende barrierer. Meldingen handler altså om mennesker med utviklingshemming. Kunne man skrevet det samme i andre meldinger. Kunne inkluderingsmeldingen hatt som underoverskrift «om innvandrere»? Eller kunne likestillingsmeldingen hatt som underoverskrift «om kvinner»?

Vel. Selvsagt er det en del positivt i denne meldingen. I utgangspunktet er det positivt at det i det hele tatt kommer en melding.

Til en viss grad sitter jeg igjen med

inntrykk av at regjeringen ønsker å sette fokus på kompetansesituasjonen i ulike deler av tjenestene. Det er bra. Det er derfor synd at det i svært liten grad finnes noen kartlegging av den faktiske situasjonen. Hvordan kan man sette i verk tiltak uten å vite mer om hvordan situasjonen er? Eksempelvis sier meldingen ingenting om hvilke kompetanse som er i helse- og omsorgstjenestene, og den sier heller ingenting om hvordan den burde vært.

En annen faktor som kunne vært positivt er et gjennomgående fokus på selvbestemmelse. Selvbestemmelse blir flere steder trukket frem som et viktig prinsipp. Meldingen slår fast at overordna mål for regjeringens politikk er:

Likestilling og likeverd
Selvbestemmelse
Deltakelse og integrering

Her kunne vi sett en videreutvikling av de sentrale føringene fra ansvarsreformen. Dessverre blir det bare antydninger. Hvor er diskusjonene rundt disse begrepene? Hva mener regjeringen med integrering? Hvorfor bruker de integrering og ikke inkludering? Det er tydelig at dette er en melding som handler «om mennesker med utviklingshemming», altså at dette er noen som må integreres i samfunnet vårt, og ikke en melding om samfunnet vårt der det er plass til oss alle, altså inkludering.

I altfor stor grad er meldingen opptatt av hvorfor man av og til er nødt til å inn-

skrenke selvbestemmelsen, og hvor vanskelig det kan være med selvbestemmelse for personer med kognitiv svikt. Av og til må man innskrenke selvbestemmelsen, og jeg er stor tilhenger av tvangslovgivningen. Men hvorfor ikke snu på det? Ta utgangspunkt i at også personer med utviklingshemning i de aller fleste tilfeller skal utøve selvbestemmelse.

Mitt helhetlige inntrykk av meldingen er at den viser til en haug med flotte ordninger, men sier svært lite konkret om den faktiske situasjonen for personer med utviklingshemning. Mange steder har vi ikke gode nok data til å kunne si noe. Det er et problem i seg selv. Meldingen sammenligner i altfor liten grad situasjonen for personer med utviklingshemning med levekårene til alle oss andre. Det er vel det som teller, ikke hvordan vi hadde det for 25 år siden?

Jeg er redd for at meldingen ikke bare er en skuffelse, men at den også kan bidra til å sette arbeidet for situasjonen til personer med utviklingshemning et skritt tilbake. Viktige diskusjoner knyttet til prinsipper for politikken er usynlige og utydelige. Jeg forventet ikke mange tiltak, men jeg forventet en retning. En retning som kunne gjøre det lettere å være lokalpolitiker med engasjement for situasjonen for personer med utviklingshemning i sin kommune. Det klarer jeg ikke å se at dette er. Det er et manifest over misbrukte muligheter.

Nå er det opp til oss. Vi som arbeider i tjenestene til personer med utviklings-

hemning må stå side om side med brukerorganisasjonene i kampen for «Frihet og likeverd». Vi må vise frem alt det gode faglige arbeidet som finnes, og vi må være politiske pådrivere. Sammen. Klart vi kan! Hvem er det, foruten brukerorganisasjonene, som står på barrikadene? Fagforeningene gjør noen gode forsøk. Enkelte politikere også. Noen få forskere er av og til på banen. Ofte er det stille. Nyere forskning viser også at ansatte i tjenestene i mindre grad sier i fra, kanskje i lojalitet med arbeidsgiver.

Jeg skulle ønske at det nå ble gjort en innsats for å samle folk som ønsker å engasjere seg i rettighetene for personer med utviklingshemning. Jurister, fagfolk og politikere. At vi står sammen med brukerorganisasjonene. Rundt omkring i verden finnes det organisasjoner som kombinerer fag og aktivisme. Etter å ha lest meldingen til stortinget tror jeg at det er helt nødvendig med slik organisering her i Norge også. For å holde trykket oppe.

Dette kan godt leses som en utfordring til SOR. Vi trenger en organisasjon som kombinerer fagkunnskap og aktivisme. Som samler folks engasjement på feltet, og som er en sterk pådriver i kampen for situasjonen for personer med utviklingshemning. SOR har et godt grunnlag for å være dette. La konferansen i oktober bli starten på et enda sterkere engasjement for oss alle. Vi må ikke la meldingen være et manifest over misbrukte muligheter, men et springbrett til noe bedre. ● ● ●